

Welke boodschappen geven Marokkaans-Nederlandse vaders over discriminatie en sociale ongelijkheid aan hun kinderen?

Antwoord op KeTJA Portaalvraag (Sherene Farag en Marjolijn Distelbrink)

November 2018

De Amsterdamse populatie ouders en jeugdigen is heel divers. Een grote groep jeugdigen (17% van de 0-15 jarigen) is van Marokkaans-Nederlandse afkomst. Hun ouders en zichzelf worden, zoals andere groepen met een migratieachtergrond, minder bereikt door formele opvoedsteun en jeugdhulp dan gemiddeld (Rapport Divers bereik, Verwey-Jonker Instituut 2018). Vooral vaders komen niet als vanzelf met vragen naar bijvoorbeeld het Ouder- en Kindteam.

Trias Pedagogica is een organisatie die onder andere in Amsterdam veel vaders bereikt met een laagdrempelige vorm van steun: opvoeddebatten voor vaders. Een beschrijving van hun werk en werkwijze is hier te vinden: <https://neja.nl/portaalvraag/opvoedsteun-voor-marokkaanse-vaders/>.

Sherene Farag sprak voor haar Masterthese in samenwerking met KeTJA een tiental vaders die deze debatten hebben bezocht. Het betreft vaders die niet van formele opvoedsteun gebruik maken; meest niet in Nederland geboren en van de eerste generatie. Met minder of meer opleiding in Marokko of Nederland. De meesten werken.

De gesprekken gingen over een onderwerp dat nog niet zo snel op tafel komt bij reguliere opvoedondersteuning maar wel bij veel ouders leeft: discriminatie of negatieve ervaringen in de bredere samenleving. Het is ook een onderwerp waar nog weinig onderzoek naar is gedaan, zeker onder vaders. Farag verkende hoe vaders zelf met discriminatie en negatieve beeldvorming omgaan en welke boodschap zij hun kinderen daarover meegeven. Met als achtergrond dat zij een belangrijk rolmodel zijn voor hun kinderen en ongewild wij-zij denken kunnen overbrengen (signaal van organisaties die veel met deze ouders werken).

Ervaringen met discriminatie: eerder onderzoek

Uit landelijk onderzoek blijkt dat veel moslims in Nederland wel eens discriminatie meemaken. Twee op de drie meldt discriminatie-ervaringen (SCP, 2014). De tweede generatie heeft er nog meer last van dan de eerste generatie. Zij voelen zich sterk verbonden met Nederland en willen graag volwaardig participeren in de samenleving, en hebben daarbij extra veel last van de boodschap die ze horen weerklinken in het publieke debat en in hun eigen leven dat ze er toch niet bij horen. Dit wordt wel de integratie-paradox genoemd (Buijs et al., 2006). Professionals in onderwijs en jongerenwerk weten

vaak niet goed om te gaan met krenking en de boosheid die er bij jongeren kan ontstaan over negatieve bejegening. Ook voor ouders is er nog weinig professionele steun op dit vlak, althans bij reguliere voorzieningen.

Omgaan met identiteit en negatieve ervaringen: eerder onderzoek

Er zijn volgens literatuur (onder andere onderzoek van Jurriaan Omlo, 2011) vier coping strategieën te onderscheiden die jongeren en ouders kunnen hanteren bij het omgaan met discriminatie of negatieve ervaringen; *polariserend*, *vermijndend*, *conformerend* of *verbindend* (Omlo, 2014). Welke strategie het beste is, kan verschillen per situatie. De verbindende strategie lijkt het meest op te leveren, maar kan bij aanhoudende negatieve ervaringen ook tot grote teleurstelling leiden (zie de integratie-paradox). Hoe ouders hun kinderen leren omgaan met discriminatie hangt ook samen met de 'etnische socialisatie' in het gezin, ofwel de socialisatie van kinderen gericht op de verhouding tot de bredere samenleving. Benadrukken ze de eigen culturele achtergrond en waarden sterk op een positieve manier? Bereiden ze hun kinderen expliciet voor op vooroordelen en discriminatie, maar op een positieve manier? Of brengen ze vooral wantrouwen over? Of is de boodschap vooral 'gelijkheid' en wordt er weinig nadruk op verschillen gelegd? Dit zijn vier vormen van etnische socialisatie die volgens de meta-studie van Hughes en collega's (2006) internationaal voorkomen.

Ervaringen en boodschappen van de vaders

Bijna alle vaders die zijn geïnterviewd hebben wel eens negatieve ervaringen samenhangend met hun achtergrond of discriminatie meegemaakt. Hun kinderen zijn deels nog jong, dus zij zelf hebben daar niet altijd ervaring mee. Wat geven de vaders hen mee?

De vaders in het onderzoek vinden het belangrijk hun kinderen een sterke culturele identiteit mee te geven maar voelen zich ook sterk verbonden met Nederland of Amsterdam. Ze praten verschillend over discriminatie en gaan er verschillend mee om. Voor henzelf geldt: sommigen hebben de neiging het te bagatelliseren ('het hoort erbij', 'ik heb niets teruggezegd, ook om discussie te voorkomen'). Ze kiezen dus voor een vermijndende strategie. Anderen gaan het gesprek aan, en proberen dit op een positieve manier te doen (verbindende strategie). De polariserende of conformerende strategie zagen we weinig terug bij de geïnterviewde vaders. In wat vaders overbrengen naar hun kinderen zijn grosso modo dezelfde twee varianten van copingstrategieën herkenbaar: discriminatie niet te veel benadrukken, of dit wel doen maar kinderen dan leren er goed mee om te gaan.

In de woorden van de vaders zelf:

'Ik probeer altijd te zeggen van; 'Nee, d'r is geen racisme, je moet gewoon je best doen, straks als je bijvoorbeeld bij de top drie zit, dan bedrijven die hebben dat allemaal nodig enzo.' (...) Want als ik ze meegeef nu dat er racisme is (...).Ja, dan neemt het een plek in hun hersenen, dan gaan ze elk moment aan denken. Dus dit wil ik, op dit moment weghalen'.

'Ik ga ze sowieso leren, tenminste, om ten eerste als iemand je uit de tent probeert te lokken. 'Val niet in die val.' He, dat is wat iemand wil. Iemand met vooroordelen, die wil

bevestigd worden in zijn vorm, dat zijn eigenlijk de onderwater redenen waarom hij dat doet. En op het moment dat jij daar agressief, boos, wat dan ook.... Dan is hij precies bevestigd in datgene wat hij bevestigd wilde krijgen. Dan heeft ie zijn zin'.

Betekenis voor de praktijk

Dit onderzoek heeft laten zien hoe een kleine groep Marokkaans-Nederlandse vaders praat en denkt over omgaan met discriminatie of negativiteit in de opvoeding. We spraken voor dit onderzoek met vaders die in eigen kring gewend zijn over de opvoeding te reflecteren en mogelijk al hebben geleerd waarom het belangrijk is niet te polariseren. De vaders hebben hier met elkaar over gesproken, zowel privé als in de opvoedebatten, die plaatsvonden in de eigen gemeenschap. Waarschijnlijk (dit horen we ook uit organisaties die veel werken met ouders) zijn er ook vaders die nog minder bewust zijn. Relevant is dat de vaders die wij spraken veel steun hadden aan de debatten in eigen kring. Het is dus goed dat deze er zijn; professionals van het Ouder- en Kindteam kunnen daar overigens ook bij aansluiten. Dit gebeurt al in sommige wijken.

Maar er is meer mogelijk. Veel vaders gaven aan dat ze behalve met elkaar ook met anderen in de buurt in gesprek willen, juist voor de verbinding en om vooroordelen over en weer te verminderen. Daar kan een rol liggen voor professionals in de wijk. Ook zijn er onder de vaders veel vragen die aanknopingspunten bieden om het gesprek als professional over negatieve ervaringen of discriminatie nog meer aan te gaan. Bijvoorbeeld vragen over hoe hun kinderen te begeleiden naar maatschappelijk succes, hoe om te gaan met verharding of dreigende radicalisering en 'opvoeden in een wereldstad'. Ook hier kunnen medewerkers van het Ouder- en Kindteam een rol hebben.

In de toekomst is het interessant meer vaders te spreken, ook vaders die wellicht minder hebben stilgestaan bij de invloed van hun houding op kinderen. In 2019 voert Kennisplatform Integratie en Samenleving een breder onderzoek uit onder (onder andere Marokkaans-Nederlandse) vaders en moeders van de tweede generatie, om te achterhalen hoe zij omgaan met vraagstukken rond opvoeden in de multi-etnische samenleving.

Vanuit ditzelfde Kennisplatform is i.s.m. Cecile Winkelman van het Ouder-en Kindteam de teambijeenkomst 'Waardenopvoeding in diversiteit' ontwikkeld voor professionals. Het betreft een bijeenkomst met materialen (o.a. filmfragmenten, gespreksleidraad) die OKA's helpt professionals meer open het gesprek te voeren met ouders over onder andere negatieve beeldvorming en boodschappen die ouders overbrengen op kinderen (<https://www.kis.nl/publicatie/teambijeenkomst-waardenopvoeding-diversiteit>). De teambijeenkomst is al door teams in Oost en Zuidoost uitgevoerd.

Voor meer informatie: Marjolijn Distelbrink mdistelbrink@verwey-jonker.nl

Over KeTJA

KeTJA is de Kenniswerkplaats Transformatie Jeugd Amsterdam. Een consortium van kennispartners, gemeente, praktijkinstellingen en organisaties met veel kennis over werken in de diverse stad. Gefinancierd door de gemeente Amsterdam en ZonMw. Via het kennisportaal kunnen professionals in de Ouder-en-Kindteams en daaromheen, vertegenwoordigers van beleid, van vrijwilligersorganisaties, van de gemeente, van ouders en jeugd, hun vragen stellen over het functioneren van het nieuwe jeugdstelsel. De

beantwoording gebeurt zowel op basis van praktijkonderzoek als van academisch onderzoek, van evidence- en practice based kennis (inclusief input van cliënten). Meer informatie: www.ketja.nl of mdistelbrink@verwey-jonker.nl.

Bronnen

- Buijs, F. J., Demant, F. A., & Hamdy, A. H. (2006). *Strijders van eigen bodem: Radicale en democratische moslims in Nederland*. Amsterdam: Amsterdam University Press.
- Gilsing, R., Stoutjesdijk, F., Distelbrink, M. & Tierolf, B., m.m.v. M. van het Hoff (2018). *Divers bereik. Jeugdhulp naar migratieachtergrond in Amsterdam*. Utrecht: Verwey-Jonker Instituut.
- Hughes, D., Rodriquez, J., Smith, E. P., Johnson, D. J, Stevenson, H. C., & Spicer, P. (2006). Parents' ethnic-racial socialization practices: A review of research and directions for future study. *Developmental Psychology*, 42, 747-770. doi: 10.1037/0012-1649.42.5.747
- Omlo, J. (2014). *Copingstrategieën bij ervaringen van discriminatie: Een verkennende studie*.
- Sociaal en Cultureel Planbureau (SCP) (2014). *Ervaren discriminatie in Nederland*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.